

3. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo rozshyrennya povnovazhen orhaniv mistsevoho samovryaduvannya ta optymizatsiyi nadannya administratyvnykh posluh: Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 r. № 888-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-19#n48>.

4. Pro skhvalennya Kontseptsiyi reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorialnoyi orhanizatsiyi vlady v Ukraini: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 r. № 333-z. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennya planu zakhodiv z realizatsiyi novoho etapu reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorialnoyi orhanizatsiyi vlady v Ukraini na 2019 – 2021 roky: Rozporyadzhennya, Plan, Zakhody. Kabinet Ministriv Ukrainy vid 23.01.2019 № 77-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-%D1%80> [in Ukrainian].

6. Pravove zabezpechennya Natsionalnoyi innovatsiynoyi systemy u suchasnykh umovakh. (2020). S. V. Hlibko, O. V. Rozhon (Eds.). Kharkiv: NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy [in Ukrainian].

7. Stan hospodarskoyi diyalnosti okremykh obyednanykh terytorialnykh hromad Kharkivskoyi oblasti. (2020). S. V. Hlibko, YU. V. Heorhiyevskii, N. M. Vnukova (Eds.). Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy [in Ukrainian].

Родченко Володимир Борисович

доктор економічних наук, професор,

заступник директора ННІ «Каразінська школа бізнесу»

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ORCID: 0000-0003-0298-4747

Рекун Ганна Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри управління та адміністрування

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ORCID: 0000-0002-1734-7364

Прус Юлія Ігорівна

доктор філософії, директор

Регіонального центру міжнародних проєктів і програм

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ORCID: 0000-0003-0320-0131

КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ КЛАСТЕРУ

Актуальність дослідження обумовлена широким розповсюдженням формування кластерних мереж як запоруки сталого розвитку суб'єктів господарювання та економіки в цілому. Підприємства та організації, які інтегровані у групу більш життєздатні та сталі, динамічніше розвиваються. У роботі розглянуто системні ефекти та функції комунікацій кластеру, узагальнено комунікаційні характеристики залежно від стадії життєвого циклу кластеру, проаналізовано поняття комунікаційного потенціалу як явища, яке відображає конкурентоспроможність та перспективи розвитку кластеру, запропоновано алгоритм проведення стратегічного аналізу комунікацій кластеру.

Ключові слова: кластер, комунікаційний потенціал, регіон, системний підхід, стратегія.

Rodchenko Volodymyr

*Doctor (dr. Habil) of Economic Sciences, Professor,
First Deputy Director of Karazin Business School
V. N. Karazin Kharkiv National University
ORCID: 0000-0003-0298-4747*

Rekun Ganna

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Management and Administration
V. N. Karazin Kharkiv National University
ORCID: 0000-0002-1734-7364*

Prus Yuliia

*PhD, Director of the Regional Centre
for International Projects and Programs
V. N. Karazin Kharkiv National University
ORCID: 0000-0003-0320-0131*

COMMUNICATION POTENTIAL AS THE CLUSTER DEVELOPMENT FACTOR

The relevance of research is due to the widespread formation of cluster networks as a guarantee of sustainable development of economic entities and the economy as a whole. Enterprises and organizations that are integrated

into the group are more viable and sustainable, developing more dynamically. The system effects and functions of cluster communications are considered, communication characteristics depending on the stage of cluster life cycle are generalized, the concept of communication potential as a phenomenon that reflects competitiveness and prospects of cluster development is analyzed, algorithm of strategic analysis of cluster communications is offered.

Keywords: cluster, communication potential, region, system approach, strategy.

Актуальним завданням регіонального менеджменту є створення економічно та технологічно ефективних коопераційних об'єднань. Кластерні мережі – сучасний підхід до розвитку промисловості та сфери послуг у глобальній економіці через виокремлення спеціалізації окремих географічних регіонів. Міжнародний досвід показує, що суб'єкти господарювання, об'єднані в єдину групу чи кластер, здатні до швидкого економічного розвитку, життєздатного лідерства на внутрішніх та зовнішніх ринках, створення великої кількості робочих місць з високою доданою вартістю, швидкого технологічного прогресу.

Широкий інтерес до кластерів обумовлений тим, що вони використовують переваги масштабу та синергії, а також виступають формою організації виробництва з високим інноваційним потенціалом і, таким чином, відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності та соціально-економічного розвитку.

З позиції системного підходу кластер – це система, що самоорганізовується, якій притаманні властивості емерджентності та синергічності – позитивні ефекти, які проявляються у появі нових властивостей, підвищенні ефективності та сталості елементів завдяки об'єднанню зусиль. Головна мета створення кластерних систем – сталий розвиток економіки регіону та досягнення вищого рівня економічної ефективності суб'єктів, які входять до складу групи.

Системні ефекти залежать від здатності вибудовувати та підтримувати зовнішні та внутрішні інформаційні взаємодії, утворюючі сталі, довгострокові, взаємовигідні та здатні до розвитку комунікаційні мережі. В першу чергу, комунікації – це чинник, що визначає [1]:

кордони кластеру (взаємодія елементів у середині системи інтенсивніша, ніж взаємодія з зовнішнім оточенням);

здатність мережі до виживання та розвитку;

сталість та самоорганізацію.

Комунікації виконують у кластері декілька функцій, зокрема: інтеграція учасників (цілепокладання, єдиний комунікаційний простір, принципи та правила діяльності); інформаційна підтримка; мотивація учасників об'єднання, досягнення балансу інтересів та цінностей; налагодження взаємовідносин на принципах співробітництва та довіри; розширення та зростання системи (за рахунок появи нових контактів та розвитку кластерної мережі).

Комунікація допомагає учасникам кластеру ставити та досягати спільні цілі, координувати роботу, знаходити баланс у взаємовідносинах та інтересах. Як складна система з безліччю внутрішніх зв'язків, кластер більшою мірою зацікавлений у розвитку інтегруючої (спільна мета) та регулюючої функцій. Роль комунікацій у діяльності об'єднання буде суттєво відрізнятися у нещодавно створених групах та тих, що вже існують декілька років, саме тому при дослідженні комунікаційного чинника необхідно враховувати стадії життєвого циклу (рис. 1).

Рисунок 1 – Комунікаційні характеристики кластеру на різних стадіях його життєвого циклу (складено авторами за даними [1, 3])

Головні умови формування стратегічно перспективного кластеру – затребуваність та довіра. Лише затребуваний кластер може зберігати конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі, отримувати нові властивості та системні ефекти, ресурси, підтримку громадських та владних структур.

Довіра – основний принцип діяльності мережі: відкрита взаємодія учасників, обмін досвідом, знаннями, технологіями, взаємна підтримка, орієнтація на співробітництво. Довіра – це результат правильно побудованих комунікацій у кластері, особливо горизонтальних, які координують спільні проекти.

Майбутнє кластерів, як і інших економічних систем макро- та мікрорівня, значною мірою буде визначати комунікаційний потенціал чи спроможність ефективно обмінюватися інформацією, зберігаючи цілісність, досягаючи цілі та підтримуючи довірчі відносини з зовнішнім середовищем. Комунікаційний потенціал слугує індикатором як поточного, так і перспективного стану кластеру, його життєдіяльності та розвитку.

У фаховій літературі широкого розповсюдження отримав економічний та технологічний погляд на оцінку діяльності кластерів та визначення їх ефективності. Наприклад, у роботі [2] пропонується проводити оцінку кластеру з позиції важливості для регіону, економічної ефективності, ризику інвестиційного проекту, синергетичного ефекту. На наш погляд, існуючі підходи можуть бути доповнені оцінкою комунікаційного потенціалу кластеру. Отримана інформація та висновки будуть слугувати аналітичною базою для розробки програми оптимізації зовнішніх та внутрішніх зв'язків з метою підвищення сталості, цілісності, конкурентоспроможності системи.

Діагностику доцільно проводити у декілька етапів: визначення кількісного та якісного рівнів розвитку мережевих зв'язків, дослідження поінформованості учасників, аналіз взаємовідносин у кластері та зворотних зв'язків (зовнішніх та внутрішніх). Для оцінки комунікаційного потенціалу кластеру пропонується використати набір параметрів, які подано у табл. 1.

Параметри оцінки комунікаційного потенціалу кластеру

Етапи аналізу комунікаційного потенціалу кластеру	Параметри, що оцінюються
Кількісний рівень розвитку горизонтальних мережевих зв'язків	– кількість учасників кластеру, – залучених у мережеві коопераційні взаємодії; – середня кількість взаємодій
Якісний рівень розвитку горизонтальних мережевих зв'язків	– ефективність взаємодії (спільно реалізовані проекти, ініціативи) – інформаційна гнучкість (швидкість передачі інформації)
Поінформованість	– рівень ентропії (невизначеності); – повнота, доступність, обсяг інформації
Взаємовідносини (довіра)	– рівень задоволеності учасників спільною діяльністю (експертні оцінки); – рівень довіри (експертні оцінки)
Зворотний зв'язок у середині кластеру	– оперативність реагування на отримане повідомлення
Зворотний зв'язок з іншими організаціями та секторами (імідж)	– кількість позитивних / негативних відгуків, повідомлень про кластер

Аналіз комунікаційного потенціалу доречно проводити на кожному етапі життєвого циклу кластеру для вивчення закономірностей його розвитку, виявлення відхилень, порушень, внутрішніх протиріч у комунікаційних ланцюгах та корегування процесів, що відбуваються. Також комунікації доречно розглядати як стратегічну складову розвитку, при цьому доцільно звернути увагу на такі індикатори: відповідність плану розвитку комунікацій основній меті кластеру; кількість нових стратегічно важливих партнерських відносин; нові коопераційні зв'язки з іноземними партнерами; державна підтримка, рівень взаємодії з представниками влади; розширення співробітництва з науковими та фінансовими організаціями.

Введення стратегічного аналізу у структуру комплексного дослідження комунікацій кластеру дозволить ідентифікувати резонанс внутрішніх процесів та зовнішніх ситуацій, своєчасно помічати загрози та цілеспрямовано переключатися на можливості, які надаються оточенням для нарощування економічної активності та успішності.

Таким чином, використання у комплексній оцінці діяльності та розвитку кластерів елементів аналізу комунікаційного потенціалу ймовірно дасть такі результати: посилення інтеграційного початку та зацікавленості всіх учасників об'єднання; збалансований розвиток внутрішніх та зовнішніх зв'язків; нарощування синергетичного ефекту; залучення додаткових інвестицій; налагодження відносин з зовнішніми стейкхолдерами, приватно-державне партнерство; підвищення конкурентоспроможності як окремих суб'єктів, так і кластерного утворення в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Blasini B., Minshall T. (2015). The Role of Communicators in Innovation Clusters: A Qualitative Study of the Munich and Cambridge Innovation Clusters. SSRN Electronic Journal. URL: <https://cutt.ly/YccdPCf>.
2. Cornuéjols A., Wemmerth C., Gañçarskib P., Bannic Y. (2018). Collaborative clustering: Why, when, what and how Information Fusion. Vol. 39. P. 81–95.
3. Pfeffermann N. (2020). New Leadership in Strategy and Communication Shifting Perspective on Innovation, Leadership, and System Design. 240 p.

Розгон Ольга Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення

інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID: 0000-0001-6739-3927

ЛІЦЕНЗІЙНИЙ ДОГОВІР НА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ